

Les aventures d'en Huckleberry Finn

Carles Montpart Tura

La popularitat en vida de Mark Twain va ser molt superior a la dels seus contemporanis. Amb una extensa i variada obra literària, que abraça una gran quantitat de gèneres, va escriure dues novel·les que ja són autèntics clàssics de la literatura juvenil mundial, Les aventures de Tom Sawyer i Les aventures d'en Huckleberry Finn. Amb motiu de la nova traducció d'aquesta última, ens aproximem aquest mes a la vida i obra del gran escriptor americà.

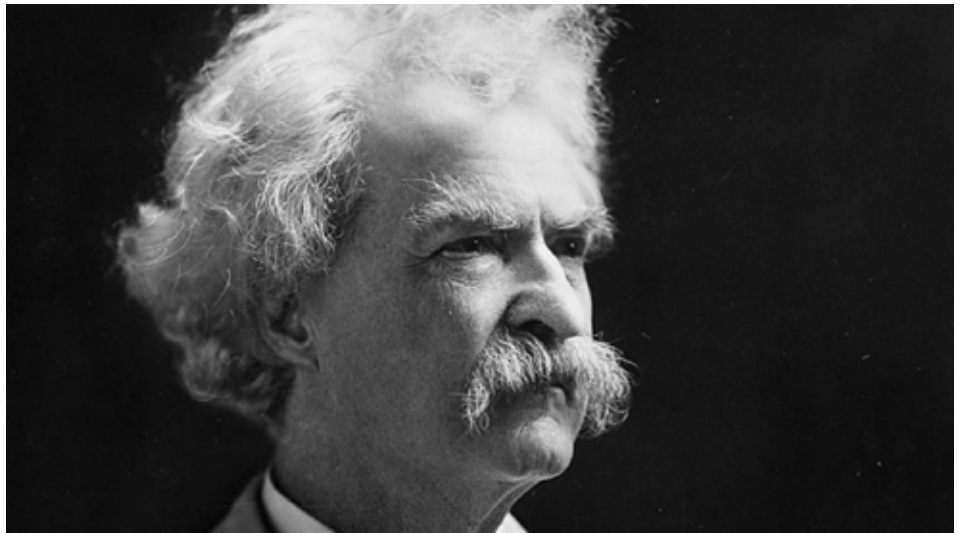
Infantesa i joventut

Samuel Langhorne Clemens (Florida, Missouri, 1835 - Redding, Connecticut, 1910), més conegut pel pseudònim de Mark Twain, era el sisè de set fills d'uns pares que havien emigrat per viure a la vora d'un pròsper oncle matern que era propietari d'una botiga, una granja i vint esclaus negres. Només tres dels seus germans van arribar a l'edat adulta. Quan el petit Samuel tenia quatre anys, la família es va traslladar a viure a Hannibal, Missouri, una petita població a la vora del riu Mississipi. Allà va cursar els primers estudis i va viure en un entorn humà i natural que esdevindria una decisiva font d'inspiració per a la seva literatura.

El seu pare, que era advocat i jutge local, va morir de pneumònia quan Mark Twain tenia onze anys, i l'any següent ell va entrar a treballar d'aprenent d'impressor i tipògraf. Ben aviat va començar a publicar articles humorístics a la revista "Hannibal Journal", propietat del seu germà gran Orion, i a treballar com a impressor itinerant per Filadèlfia, Washington D. C. i Saint Louis, llocs des d'on enviava relats de viatge a diverses publicacions. Als vint-i-dos anys va tornar a Missouri.

Pilot de vaixell de vapor

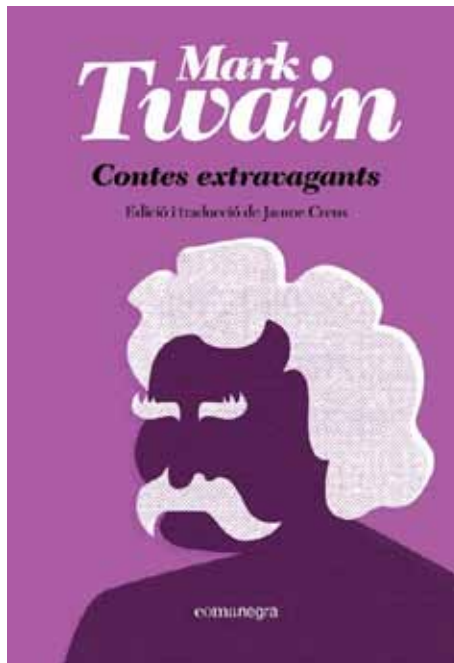
En un viatge a Nova Orleans baixant pel Mississipi, i veient el pilot del vaixell fluvial, Horace E. Bixby, Mark Twain es va decidir a buscar feina de pilot, que en aquella època estava molt ben pagada. En un vaixell fluvial, el pilot tenia fins i tot més prestigi i autoritat que el capità, ja que havia de tenir un coneixement molt detallat del riu per poder navegar i aturar-se de forma segura als centenars de ports i embarcadors del camí. Twain va estudiar meticulosament els 3.200 km del Mississipi durant més de dos anys d'aprenentatge fins que va aconseguir la llicència de pilot fluvial l'any 1859. Mentre estudiava, va convèncer el seu germà petit Henry que treballés amb ell, però aquest va morir el 21 de juny de 1858 quan el vaixell on treballava, el *Pennsylvania*, va explotar. L'escriptor, que havia tingut una

premonició d'aquesta mort en un somni, en va quedar molt afectat i se'n va considerar responsable la resta de la seva vida. Mark Twain va treballar de pilot fins a l'any 1861, quan va començar la Guerra Civil dels Estats Units i el trànsit pel Mississipi va quedar molt restringit.

Partint de la seva experiència com a pilot de vaixell, l'escriptor va escriure *Old Times on the Mississippi* (*Vells Temps al Mississipi*), una sèrie de contes curts publicats a l'*Atlantic Monthly* el 1875, i que es van convertir, l'any 1883, en la magnífica crònica titulada *La vida al Mississipi* (Edicions de 1984, 2025), un relat que ara podem llegir en català gràcies a la recent traducció amb què Marc Donat va obtenir el 24è Premi de Traducció Vidal Alcover. Al pròleg d'aquesta edició, l'escriptor Jordi Puntí, després de referir-se a aquest llibre com a "inclassificable i literàriament significatiu per la llibertat amb què escriu Mark Twain", ens acosta al seu contingut amb aquestes paraules: "Les seves pàgines sobreixen d'històries i fabulacions, i es pot llegir com una guia de viatges, la biografia d'un riu, un anecdotari còmic i dramàtic, unes memòries de joventut i de maduresa, o un reportatge periodístic sobre les formes de vida al Nord i al Sud dels Estats Units, abans i després de la Guerra de Secessió (1861-1865), i sempre amb el cabal canviant del Mississipi com a fil conductor" (ed. cit., p. 8).

Com també ens recorda Jordi Puntí, quan Mark Twain escriu *La vida al Mississipi* l'autor ja té gairebé cinquanta anys, es troba en plena maduresa creativa i és per això que es pot afirmar que "el llibre és, en molts sentits, un exercici de nostàlgia controlada" (ed. cit., p. 10). En la primera part l'escriptor reviu els anys de formació com a pilot i la seva experiència en la

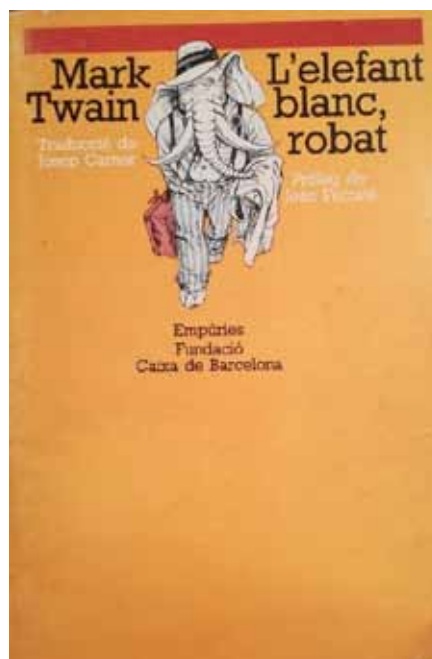
navegació en una època en què el riu era un autèntic eix de vida econòmica i social, mentre que en la segona se centra en el viatge que va fer en vaixell de vapor l'any 1882 —vint-i-un anys després d'haver abandonat el pilotatge— i durant el qual es va anar aturant a les ciutats més importants de la vora del riu. Un viatge que li serveix per constatar, en paraules de Jordi Puntí, que "el Mississipi ja no és aquell escenari mític de la joventut: el desenvolupament industrial, la decadència de la navegació fluvial davant l'expansió del ferrocarril i les conseqüències de la Guerra de Secessió han transformat radicalment el territori" (ed. cit., p. 10).

El "naixement" de Mark Twain

Poc temps després de deixar la feina de pilot de vaixells, i amb el seu germà Orion, que havia estat nomenat secretari de James W. Nye, governador de Nevada, Mark Twain va emprendre un viatge de dues setmanes en diligència que el va dur a travessar les Grans Planes

i les muntanyes Rocoses. Aquestes experiències van inspirar *Roughing It* (1872) (*Passant fatigues*), un llibre de viatges on parodia la societat de l'Oest, i van donar-li material per al relat *The Celebrated Jumping Frog of Calaveras County* (La cèlebre granota saltadora del districte de Calaveras). El viatge va acabar, per a ell, a la ciutat de Virginia City, a Nevada, on va fer de miner amb la intenció fallida de fer-se ric ràpidament. En canvi, va trobar feina en un diari d'aquesta ciutat, el *Territorial Enterprise*, on va utilitzar per primer cop el pseudònim que el va fer famós.

En efecte, el 3 de febrer de 1863 l'escriptor, després d'haver utilitzat diversos sobrenoms literaris, va signar una història humorística

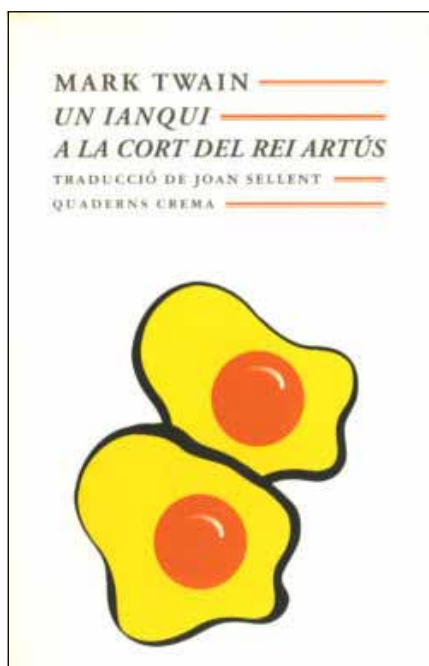

sobre un viatge com a "Mark Twain", una expressió que literalment vol dir "marca dos" i que utilitzen els mariners per indicar que la fondària del riu és de dues brases (uns tres metres i mig) i que, per tant, la zona és apta per poder-hi navegar. Posteriorment l'escriptor es va traslladar a San Francisco, on va continuar treballant de periodista.

Inici d'una llarga carrera literària

El seu primer gran èxit com a escriptor va arribar quan el conte humorístic que hem esmentat, *The Celebrated Jumping Frog of Calaveras County* (La cèlebre granota saltadora del districte de Calaveras) es va publicar en un setmanari novaïorquè, *The New York Saturday Press*, el 18 de novembre de 1865. Va ser un èxit immediat que li va donar reconeixement a escala nacional i va ser el relat principal del seu primer llibre, un recull de vint-i-set contes: *The Celebrated Jumping Frog of Calaveras County, and Other Sketches* (1867) (La cèlebre granota saltadora del comtat de Calaveras i altres esbossos). Un any més tard, va viatjar a les illes Sandwich (avui Hawaii) com a reporter per al diari *Sacramento Union*. Els seus diaris de viatge es van fer molt populars i li van servir de base per a les seves conferències, una activitat que no va deixar de practicar al llarg de tota la seva vida. L'any 1867, un diari local li va finançar un viatge a la Mediterrània. Durant el seu periple per Europa i l'Orient Mitjà, va escriure una col·lecció de cartes de viatge que també va tenir molt d'èxit, i que més endavant es va editar al volum *The Innocents Abroad* (1869). En aquest viatge va conèixer el seu futur cunyat, Charles Langdon, que li va ensenyar una foto de la seva germana Olivia.

Després de *Roughing It* (1872) (*Passant fatigues*) Mark Twain

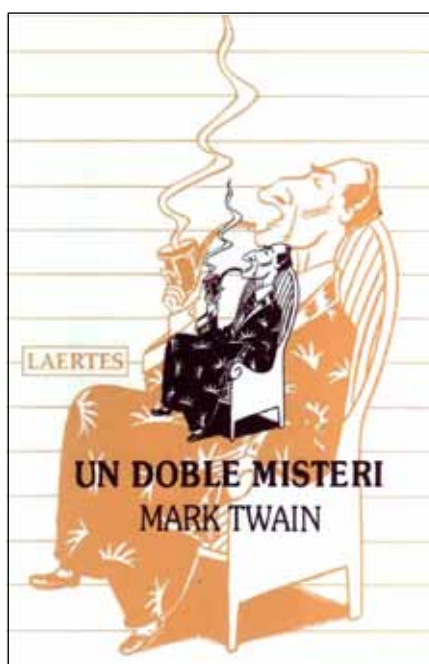

va publicar *The Gilded Age: A Tale of Today* (1873) (*L'edat daurada: un conte d'avui*) un llibre en què, mantenint el focus sobre la societat estatunidenca, se centrava més en els esdeveniments de l'època. En aquest cas no es tractava d'un llibre de viatges, com els dos anteriors, sinó que era el seu primer intent d'escriure una novel·la i és l'únic que va escriure en col·laboració, en concret amb el seu veí Charles Dudley Warner.

Maduresa creativa

Mark Twain explicava que es va enamorar a primera vista de la noia de la foto que li havia ensenyat el seu futur cunyat. L'escriptor i Olivia Langdon es van conèixer en persona el desembre de 1867, es van comprometre un any més tard i es van casar el febrer de 1870 a Elmira, Nova York. Olivia venia d'una família rica però liberal, i gràcies a ella Twain va conèixer abolicionistes, socialistes, ateus i activistes pels drets de les dones i la igualtat social, inclosos Harriet Beecher Stowe, Frederick Douglass, i l'escriptor i socialista utòpic William Dean Howells, amb qui va mantenir una estreta amistat.

La parella va viure a Buffalo, Nova York, entre 1869 i 1871. Twain tenia una part del diari *Buffalo Express*, i hi treballava com a redactor en cap i escriptor. En aquesta època el matrimoni va tenir un fill, Langdon, que va morir de diftèria als 19 mesos. L'any 1871, Mark Twain i Olivia Langdon van traslladar-se a la casa que es van fer construir a Hartford (Connecticut), on van néixer les seves tres altres filles: Susy, Clara i Jean. El seu matrimoni va durar 34 anys, fins a la mort d'Olivia el 1904, mentre els dos eren a *Villa di Quarto*, a Florència. Durant els disset anys que va passar a Hartford (1874-1891), Mark Twain va escriure moltes de

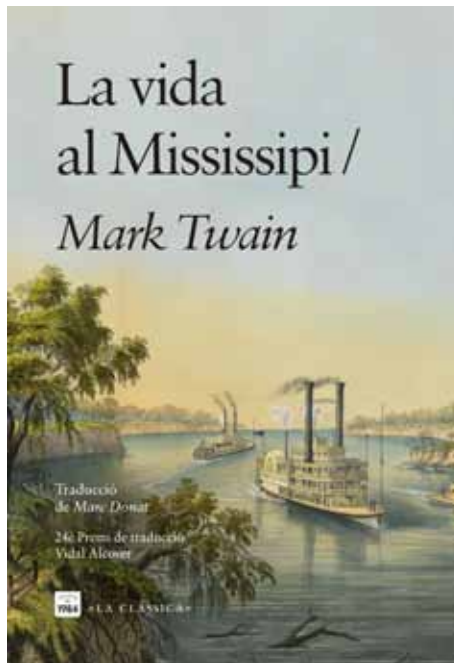
les seves obres més conegudes: *Les aventures de Tom Sawyer* (1876), *El Príncep i el Captaire* (1881), *La vida al Mississipi* (1883), *Les aventures d'en Huckleberry Finn* (1884) i *Un ianqui de Connecticut a la Cort del Rei Artús* (1889). A més, l'escriptor va fer un segon viatge per Europa, descrit al llibre *A Tramp Abroad* (1880) (*Un Rodamón a l'estranger*).

Problemes econòmics

Tot i que Mark Twain va guanyar molts diners fent d'escriptor, en va perdre una bona part per males inversions, sobretot en invents. En concret, en la màquina de composició tipogràfica Paige, que era una meravella mecànica quan funcionava, però que s'espatllava sovint. S'hi va gastar 300.000 dòlars de l'època (equivalents a 7 milions i mig d'avui en dia) entre 1880 i 1894, però abans que es pogués arribar a perfeccionar va quedar obsoleta per la linotip. En aquesta inversió, l'escriptor hi va perdre la major part del que havia guanyat amb els seus llibres, i fins i tot una bona part de l'herència de la seva esposa. També va perdre diners amb una editorial que havia fundat, que al principi va tenir molt d'èxit publicant les memòries d'Ulysses S. Grant, el general heroï de la Guerra de Secessió i 18è president dels Estats Units, però que va fer fallida poc després. Més endavant, gràcies als seus escrits, a una extensa gira de conferències i als consells econòmics d'un gran amic, el financer Henry H. Rogers, directiu de la Standard Oil, Mark Twain va poder liquidar tots els seus deutes i refer la seva economia.

Últims anys

Mark Twain va passar per un greu període de depressió, que va començar el 1896 quan va morir

la seva filla Susy de meningitis. Les morts de la seva esposa Olívia, el 1904, i d'una altra filla, Jean, el 1909, van agreujar la seva malaltia. A més, aquest mateix any també va morir sobtadament Henry H. Rogers, amb qui l'escriptor havia establert una amistat molt estreta, fins al punt que passava temporades al domicili de Rogers a Nova York i viatjava assíduament en el *Kanalwha*, el vaixell de vapor de l'empresari.

Finalment, Mark Twain va morir d'un atac de cor el 21 d'abril de 1910, a Redding, Connecticut. El funeral es va fer a l'església presbiteriana "Old Brick" de Nova York. L'escriptor està enterrat al panteó familiar de la seva dona del cementiri de Woodlawn

d'Elmira, Nova York. La seva tomba la marca un monument de 3,5 m (12 peus, és a dir, dues brases, o "mark twain"), que va fer posar la seva filla Clara.

L'última obra que va escriure Mark Twain va ser la seva autobiografia. Durant el segle xx se'n van publicar només algunes parts, perquè l'escriptor va deixar instruccions perquè no es publicués fins a 100 anys després de la seva mort. El primer volum complet de l'autobiografia el va publicar finalment la Universitat de Califòrnia el novembre de 2010, i de seguida va convertir-se en un èxit de vendes.

Tom Sawyer...

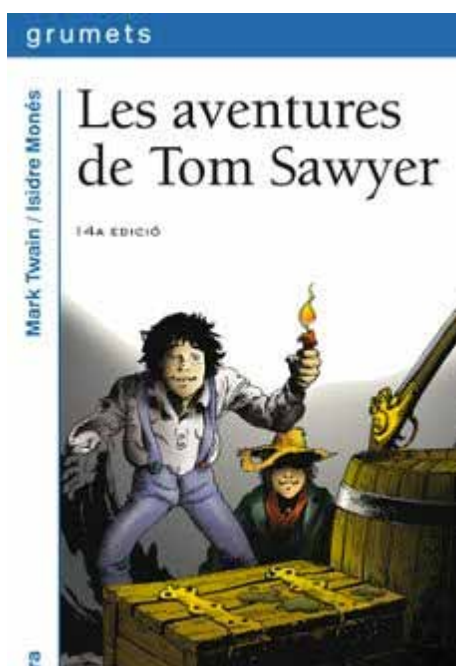
El conjunt de l'obra literària de Mark Twain és extensa i abraça, com dèiem a l'encapçalament d'aquest article, una gran quantitat de gèneres, des d'articles i contes humorístics fins a diversos tipus de novel·les, passant per textos autobiogràfics, relats de viatges i transcripcions de conferències sobre una gran diversitat de temes. L'escriptor és considerat

un mestre de l'ús literari de la llengua col·loquial i un excepcional cronista de la vanitat, la hipocresia i la crueltat de la humanitat, sempre amb textos on l'humor és un dels seus ingredients principals.

Més enllà, però, d'aquesta diversitat, de la qual tenim poques traduccions al català, a fora dels Estats Units la figura de Mark Twain és coneguda sobretot per les seves novel·les d'aventures protagonitzades per Tom Sawyer i Huckleberry Finn. La primera va ser *Les aventures de Tom Sawyer* (1876), amb un protagonista que s'inspirava en la seva infantesa a Hannibal i que l'escriptor va acabar de perfilar amb elements de dos companys d'escola, John Briggs i Will Bowen. En aquest llibre també presentava com a personatge secundari Huckleberry Finn, basat en el seu amic Tom Blankenship.

La primera traducció al català d'aquest clàssic de la literatura juvenil la va fer el poeta noucentista Josep Carner: *Les aventures de Tom Sawyer* (Editorial Catalana, 1918, reeditat a Llibreria Catalònia i a Selecta). Més endavant, l'escriptora mallorquina Maria Antònia Oliver en va publicar una altra versió (La Galera, 1982; 15a impressió, 2015, amb il·lustracions d'Isidre Monés) i, més recentment, Ernest Riera n'ha fet una altra (Bambú, 2010), que són les que el lector actual interessat pot trobar a les llibreries. Al text introductori, Maria Antònia Oliver ens presenta així el llibre i el personatge: "*Les aventures de Tom Sawyer* és un llibre que explica la història d'un noi d'un poblet americà, cap allà a la fi del segle XIX. Tom Sawyer és un xiquet terriblement entremaliat que, a parer de la gent gran del poble, no se'n rumia cap de bona. Les seves aventures no són el que podria fer pensar la paraula aventura. No es perd al mig del

desert, no descobreix dracs malignes que tenen atemorida la gent, no viatja per les galàxies, ni coses per l'estil. Les seves aventures no el porten més enllà d'unes quantes milles lluny del seu poble. Però la imaginació el converteix en pirata, i en les seves pirateries arrossega algun dels seus amics. A vegades és un bandoler anglès llegendari, Robin Hood [...]; altres vegades és un indi ferotge que comanda milers i milers de guerrers valents i coratjosos que s'acaben esbatussant entre ells" ("Presentació", op. cit., p. 5).

Aventures, doncs, però també amors juvenils i decepcions, en un llibre ple d'humor, ironia, sàtira i tendresa que la mestria de Mark Twain ha fet que hagi resistit el pas del temps i que hagi convertit aquesta novel·la en un autèntic clàssic i un punt de referència per a una gran part de la literatura juvenil posterior. L'escriptor estatunidenc tornaria a donar vida al mateix personatge com a protagonista principal a les novel·les *Tom Sawyer Abroad* (1894) (*Tom Sawyer a través del món*) i *Tom Sawyer, Detective* (1896), aquest darrera traduïda al català per l'escriptor Cèsar August Jordana: *Tom Sawyer, detectiu* (E. Castells, 1924; Edicions de la Magrana, 1987, revisat per Judith Fontcuberta i Famades).

Altres traduccions primerenques de Mark Twain són la que va fer també Josep Carner d'un conjunt de nou contes, *L'elefant blanc, robot* (Editorial Catalana, 1918; Editorial Empúries / Fundació Caixa de Catalunya, 1988, amb pròleg de Joan Ferraté) i el volum de cinc narracions *El disc de la mort* (Quaderns Literaris, 1934), amb traducció de Josep Colom.

...i Huckleberry Finn

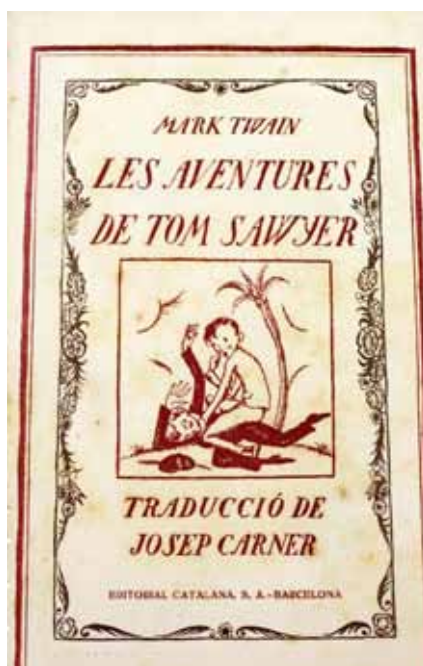
L'any 1894 Mark Twain va publicar

una continuació del *Tom Sawyer*. En aquesta ocasió, però, el gran protagonista és el seu amic Huck Finn. Es tracta de *Les aventures d'en Huckleberry Finn* (La Magrana, 1979, traducció de Joan Fontcuberta i Gel; Proa, 2025, traducció de Xavier Pàmies i pròleg d'Enric Casasses), un text que per a alguns crítics és la primera gran novel·la nord-americana. La nova traducció de Xavier Pàmies, doncs, ens dona l'oportunitat de recuperar, o de descobrir si és el cas, una magnífica novel·la d'aventures que la crítica ha considerat l'obra més important de Mark Twain.

Tot i que *Les aventures d'en Huckleberry Finn* és una continuació de *Les aventures de Tom Sawyer*, no cal haver llegit el primer llibre per agafar el fil de la trama argumental, ja que als primers paràgrafs de la novel·la el mateix Huck Finn ens fa un resum del seu contingut. Segons el poeta Enric Casasses, que ens explica al pròleg que aquesta obra la va llegir d'adolescent i que l'ha rellegit "uns quants cops al llarg dels anys", la diferència entre els dos llibres és important: "El primer és un retrat d'un xiquet (Tom Sawyer) normal, tot i que molt espavilat, vist per un adult (el narrador). I el segon és el món vist i descrit per un noi (Huckleberry Finn), i la manera com Mark Twain sap fer-nos veure les coses tal com les veu el seu personatge és única, és genial. Segons T. S. Eliot, Tom Sawyer és una rememoració de la infantesa que havia viscut Mark Twain, i Huckleberry Finn és la recreació de l'infant que el Twain adult duia a dins" (Pròleg "Del Finn d'en Twain", op. cit., p. 9).

Huckleberry Finn, doncs, un noi de 13 o 14 anys que a penes ha anat a escola, que vesteix parracs i que sovint dorm al ras per escapar de les pallisses del seu pare borratxo, és qui ens explica en primera persona les seves aventures, especialment la que protagonitza amb en Jim, l'esclau negre que ha fugit per evitar ser venut. Com ens explica Enric Casasses al pròleg, malgrat que *Les aventures d'en Huckleberry Finn* van ser escrites després de la Guerra de Secessió, a partir de la qual es va abolir l'esclavisme, l'acció de la novel·la se situa una mica abans. La vida de Huck Finn

també és una fugida, especialment a partir del moment en què és adoptat per la viuda Douglas, que el fa anar a l'escola, l'obliga a vestir-se decentment, a menjar a les hores que toca i a dormir en un llit. Huck Finn no suporta aquest tipus de vida i s'escapa. Primer viu en una illa del riu Mississipi i més tard, quan troba en Jim, emprèn un trajecte riu avall en un rai que els durà a viure tot tipus d'aventures.

Un dels temes que batega al llarg de tota la novel·la és el de l'esclavisme, una manera de concebre la societat plenament arrelada als estats del sud. En aquest sentit, el text de Twain —que sempre s'havia manifestat radicalment abolicionista i antiimperialista— és, segons Casasses "un gran

manifest contra el racisme", ja que "l'esclau adult i el jove trinxeraire pateixen aquest racisme, el viuen, se l'han de creure, però profundament, humanament, se n'han alliberat" (op. cit., p. 12). Mentre que amb Jim, per primer cop, Huck té una relació humana i amistosa, tots els blancs que es van trobant pel camí tenen un comportament absolutament hipòcrita i malvat, especialment la parella de xarlatans que pugen al rai i els acompanyen durant uns dies.

Malgrat que el desenllaç de la novel·la és una mica estrany i poc versemblant, amb una sorprenent reaparició de Tom Sawyer, *Les aventures d'en Huckleberry Finn* és una gran novel·la que ara podem llegir en una magnífica traducció de Xavier Pàmies, que ha fet, i hi ha reeixit, un gran esforç per representar tots els registres lingüístics que intuïm que devien donar un color força especial a l'anglès utilitzat per Mark Twain.

Altres títols en català

A partir dels anys 80 del segle passat, i a banda de les traduccions ja esmentades, s'han traduït diverses obres de Mark Twain al català, malgrat que algunes fa anys que no s'han reeditat i són difícils de trobar. En podem destacar *El príncep i el captaire* (La Galera, 1983, traducció de Carme Serrallonga), una història

de dos nois físicament idèntics nascuts el mateix dia que serveix de base a l'autor per fer una crítica social quan el príncep i el captaire s'intercanvien el lloc; la novel·la d'intriga *Un doble misteri* (Laertes, 1994, traducció de Montserrat Canyameres) i *Un ianqui a la cort del rei Artús* (Quaderns Crema, 1999, traducció de Joan Sellent), una novel·la en clau de comèdia en què Hank Morgan, un ianqui de Connecticut, mecànic i supervisor d'una fàbrica, es desperta a l'Anglaterra del segle VI.

A finals de l'any passat, de manera gairebé simultània amb l'aparició de la nova traducció de *Les aventures d'en Huckleberry Finn*, es va publicar també el volum *Contes extravagants* (Comanegra, 2025), una selecció de dotze relats humorístics editats i traduïts per Jaume Creus i del Castillo, el qual destaca la mordacitat i l'actualitat dels contes amb aquestes paraules: "Amb l'edició que ara presentem en català d'alguns dels seus magnífics relats extravagants [...], volem posar a les mans dels lectors una mostra d'aquesta mordacitat galopant que feia servir Mark Twain per criticar usos i costums de la seva època, però amb mirada llarga, perquè han arribat a la nostra amb els mateixos vicis, i encara més exacerbat" ("La mordacitat és una virtut", op., cit., p. 13). ■

Àrea Hermetica
 Expandeix la teva consciència
 L'única manera d'entendre l'altra realitat
 Dimecres de 20.00 a 21.00 hores

ràdio caldes
www.radiocaldes.cat
 107.8 FM

ràdio caldes
www.radiocaldes.cat
 107.8 FM